

Koulujen erilaiset käytännöt maahanmuuttotaustaisten oppilaiden koulupolulla - KIEPPI-toimenpideohjelman loppuraportti

4.5 Opettajilla on paljon täydennyskoulutustarpeita

Keskeisiä tuloksia

- Täydennyskoulutus on keskeinen keino opetushenkilöstön osaamisen, opetuksen laadun sekä opettajien asenteiden kehittämiseksi monikielisyyden suhteen.
- Opetushenkilöstön täydennyskouluttautuminen ei ole yhdenvertaista. Mahdollisuus kehittää osaamistaan riippuu muun muassa koulutusten saatavuudesta ja soveltuvuudesta omaan työhön, käytössä olevista resursseista, määräaikaista työsuhteista tai sijaisten puutteesta.
- Kielitietoisuus ja valmiudet vastata oppilaiden yksilöllisiin kielellisiin ja oppimisen tuen tarpeisiin ovat koko opetushenkilöstön tarvitsemää perusosaamista. Sen tarpeeseen ei vaikuta koulun maahanmuuttotaustaisten oppilaiden määrä.

Opettajien asenteet ja käytännöt monikielisyyttä ja koulun opetuskieltä vasta opettelevien opettamista kohtaan muuttuvat hitaasti⁷. Täydennyskoulutus on yksi tapa, jolla voi vaikuttaa asenteisiin. Se on tärkeää myös opetuksen laadun kehittämiseksi. Opettajista suurin osa haluaisi kouluttautua, jotta he voisivat kehittää opetustaan.²

Täydennyskoulutuksen toteutusmahdollisuuksia pitäisi rehtoreiden mukaan kehittää, jotta maahanmuuttotaustaisten oppilaiden oppimista ja sen tukemista voidaan toteuttaa paremmin⁶. Opetushenkilöstön osaaminen on vaihtelevaa. Siihen vaikuttaa toisaalta henkilöstön vaihtuvuus, toisaalta valikoiva kiinnostus osallistua täydennyskoulutukseen sekä maahanmuuttotaustaisten oppilaiden määrä. Osassa kouluissa näitä oppilaita on ollut vasta niin vähän aikaa, ettei osaamista ja kokemusta ole kertynyt.³

Täydennyskoulutukseen osallistumisen määrät vaihtelevat eri oppiaineiden opettajien välillä. Suurin osa valmistavan opetuksen opettajista ei ole osallistunut työhönsä liittyvään täydennyskoulutukseen kolmen viimeisen vuoden aikana, kun taas oman äidinkielen opettajista suurin osa on. Toisaalta osalla valmistavan opetuksen opettajista ei ole tätä tarvetta, koska he ovat vastavalmistuneita tai osallistuneet muihin koulutuksiin. Täydennyskoulutuksiin osallistumista ovat estäneet niiden puute, määräaikainen työsuhte, kiire, jaksamisen puute sekä koulutuksen huono ajankohta tai sijainti. Oman äidinkielen opettajilla osallistumisen esteenä on ollut koulutusten tai sijaisen puute.² Täydennyskoulutusten aiheiden, kuten kielitietoisien opetuksen, ei myöskään aina ole koettu tukevan sisällöllisesti omaa opetusta⁶.

Opetuksen järjestäjistä suurimman osan mukaan henkilöstöllä on mahdollisuus osallistua täydennyskoulutukseen työajalla³. Alle puolet heistä pystyy kuitenkin huolehtimaan oman äidinkielen

opetushenkilöstön riittävästä täydennyskoulutuksesta, ja valtaosa kokee sille olevan välitöntä lisäresurssitarvetta. Rehtorit suhtautuvat myönteisimmin valmistavan opetuksen opettajien täydennyskoulutusresurssien riittävyteen, kun taas opetuksen järjestäjien ja opettajien näkemykset vaihtelevat.²

Yksi suurimmista opettajien täydennyskoulutustarpeista liittyy oppimisen tukeen. Erityisesti täydennyskoulutusta tarvitaan maahanmuuttotaustaisten oppilaiden oppimisen haasteiden ja traumataustan tunnistamiseen sekä taidoiltaan heikkojen oppilaiden tukemiseen^{2,3,6}. Koulutusta halutaan myös esimerkiksi monikielisyydestä, etäopetuksesta, tieto- ja viestintäteknologiasta oppimisen tukena, kielenopetukseen liittyvästä tutkimuksesta ja taidoiltaan hyvien oppilaiden tukemisesta. Valmistavan opetuksen opettajilla olisi tarvetta oppilaiden kielitaidon ja tieto- ja taitotason arviointiin liittyvään täydennyskoulutukseen.²

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen uudistuksen myötä niillä oppilailla, joilla ei ole riittävää opetuskielen taitoa perusopetuksen oppimäärän suorittamiseksi, on oikeus opetuskielen tukiopetukseen¹⁰. Näin ollen koko opetushenkilöstöllä tulisi olla osaamista ja resursseja yksilöllisten kielellisten tarpeiden tunnistamiseen ja vastaamiseen⁷. KIEPPI-toimenpideohjelman ohjausryhmä suosittelee, että opetuksen järjestäjät tarjoavat koulujen henkilöstölle täydennyskoulutusta kielitietoisuudesta, kielellisestä ja kulttuurisesta moninaisuudesta ja tuen tarjoamisesta kriisialueilta tuleville oppilaille (ks. liite 2).

Kielitietoisesta opetuksesta on paljon täydennyskoulutustarvetta niin opetuksen järjestäjien, rehtoreiden kuin opettajien mielestä. Moni opettaja ei ole saanut lainkaan koulutusta S2-opetuksesta tai kieli- ja kulttuuritietoisesta opetuksesta. Opetuksen järjestäjät suhtautuvat myönteisesti siihen, että henkilöstöllä on mahdollisuuksia osallistua kielitietoiseen opetukseen ja S2-opetukseen liittyvään täydennyskoulutukseen. Opetushenkilöstön suhtautuminen on kriittisempää: noin puolet kokee, että heillä on tähän mahdollisuus.³ Täydennyskoulutuksen heikko saatavuus vaikuttaa opetushenkilöstön osaamiseen ja sen myötä valmiuksiin ja keinoihin esimerkiksi tukea valmistavasta opetuksesta perusopetukseen integroituvaa oppilasta^{6,7}. Henkilöstön täydennyskoulutustarve kielitietoisuuteen ja monikulttuurisuuteen ei ole sidoksissa maahanmuuttajataustaisten oppijoiden määrään³. KIEPPI-toimenpideohjelman ohjausryhmä suosittelee kaikkien opettajien osaamisen parantamiseksi, että kielitietoinen opetus sisällytettäisiin täydennyskoulutuksen lisäksi myös luokan- ja aineenopettajien pakollisiin opintoihin (ks. liite 2).